

JEDRSKA ENERGIJA

Trenutno proizvedena jedrska energija se sprošča pri postopku, imenovanem jedrska cepitev, v katerem se za sprostitvev energije cepijo atomska jedra urana. Jedrska energija je nizkoogljíčna alternativa fosilnim gorivom in pomembna sestavina mešanice energetske virov za 14 od 28 držav članic EU ter predstavlja skoraj 30 % vse električne energije, proizvedene v EU. Po nesreči v Černobilu leta 1986 in katastrofi v Fukušimi na Japonskem leta 2011 pa je postala zelo sporna. Po odločitvi Nemčije, da bo jedrsko energijo do leta 2020 postopoma odpravila, in po začasnem zaprtju dveh belgijskih reaktorjev, potem ko so bile odkrite razpoke na njihnih reaktorjih, so se zahteve po opustitvi jedrske energije v Evropi še okrepile. Čeprav ima vsaka država članica izključno pristojnost pri odločanju, ali bo jedrska energija sestavina njene mešanice energetske virov ali ne, stremi zakonodaja EU k temu, da bi izboljšali varnostne standarde jedrskih elektrarn ter zagotovili, da se bo z jedrskimi odpadki ravnalo varno in da se bodo varno tudi odlagali.

PRAVNA PODLAGA

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (Pogodba Euratom), člani 40 do 52 (naložbe, skupna podjetja in preskrba) ter 92 do 99 (jedrski skupni trg).

CILJI

Šest ustanovnih držav članic je ob splošnem pomanjkanju „konvencionalne“ energije v petdesetih letih 20. stoletja v jedrski energiji prepoznalo možnost za energetska neodvisnost. Ker posamezne države ne bi mogle pokriti stroškov teh naložb, so združile moči in ustanovile Evropsko skupnost za atomsko energijo. Splošna cilja Pogodbe Euratom sta uvedba in razvoj jedrske industrije v Evropi, da bi imele vse države članice koristi od tega, ter zanesljivost oskrbe. Pogodba hkrati zagotavlja visoke varnostne standarde za prebivalstvo in preprečuje, da bi se jedrske snovi, ki so namenjene predvsem za civilno uporabo, uporabljale v vojaške namene. Pristojnosti Euratoma so omejene na mirno civilno uporabo jedrske energije. Namen aktualne zakonodaje je zagotavljanje visokih varnostnih standardov.

DOSEŽKI

A. Jedrska varnost

Jedrska varnost se nanaša na varno delovanje jedrskih objektov, dopolnjujeta pa jo zaščita pred sevanjem in ravnanje z radioaktivnimi odpadki. EU se zavzema za najvišje varnostne standarde za vse vrste civilne jedrske dejavnosti, vključno

s proizvodnjo energije, raziskavami in medicinsko uporabo. Države članice morajo vzpostaviti nacionalne okvire za zahteve v zvezi z jedrsko varnostjo ter za izdajanje dovoljenj za jedrske elektrarne, nadzor in izvrševanje.

Komisija je po jedrski nesreči v Fukušimi opravila celovito oceno tveganja in varnosti v jedrskih elektrarnah po vsej EU, da bi ocenila varnost in vzdržljivost jedrskih objektov v primeru izrednih naravnih pojavov. Komisija je obstoječe evropske varnostne standarde sicer ocenila pozitivno, vendar je poudarila, da so potrebne posodobitve, da bi zagotovili večjo skladnost med državami članicami in dosegli raven najboljših mednarodnih praks ([COM\(2012\)0571](#)). Zato so bila leta 2014 za vso EU posodobljena varnostna pravila za jedrske objekte (Direktiva 2014/87/Euratom). Komisija je februarja 2015 predlagala pregled zahtev v zvezi z obveščanjem, določenih v členih 41 in 44 pogodbe Euratom, da bi jih uskladili z najnovjšim razvojem dogodkov na tem področju politike. Poleg tega bi morale biti zahteve v zvezi z obveščanjem jasnejše za vlagatelje, postopek obveščanja pa bolj učinkovit. Komisija je v svojem zadnjem načrtu za energetske unijo sporočila, da bodo načrti objavljeni leta 2018 ([COM\(2017\)0688](#)).

1. Zaščita pred sevanjem

Izpostavljenost ionizirajočemu sevanju pomeni veliko nevarnost za zdravje ljudi (tako za prebivalstvo na splošno kot za delavce v zdravstvenem, industrijskem in jedrskem sektorju) ter za okolje. Neenotna zakonodaja EU na področju zaščite pred sevanjem je bila posodobljena in poenostavljena, da bi odražala znanstvene napredke, bila pravno bolj dosledna ter obravnavala vprašanja o virih naravnega sevanja in varstvu okolja. Direktiva Sveta 2013/59/Euratom z dne 5. decembra 2013 določa temeljne varnostne standarde za varstvo pred nevarnostmi zaradi ionizirajočega sevanja^[1]. Direktiva z nadomestitvijo petih direktiv poenostavlja evropsko zakonodajo in uvaja zavezujoče zahteve glede varstva pred radonom v zaprtih prostorih, uporabe gradbenih materialov in presoje vplivov na okolje v zvezi z izpustom radioaktivnih snovi iz jedrskih objektov. Ločena Direktiva 2013/51/Euratom z dne 22. oktobra 2013^[2] je osredotočena na spremljanje radioaktivnih snovi v vodi, namenjeni za prehrano ljudi.

Po nesreči v jedrski elektrarni Černobil je več uredb določilo pogoje za uvoz kmetijskih pridelkov iz držav tretjega sveta (Uredba 733/2008/ES, podaljšana z Uredbo 1048/2009/ES, Uredba 1635/2006/ES in Uredba 1609/2000). V Uredbi 2016/52/ES so določene najvišje dovoljene stopnje radioaktivnega onesnaženja živil in krme po jedrski nesreči ali drugih radioloških izrednih dogodkih.

2. Prevoz radioaktivnih snovi in odpadkov

Z Uredbo 1493/93/ES z dne 8. junija 1993 je bil uveden sistem Skupnosti za prijavo pošiljk radioaktivnih snovi med državami članicami, da bi pristojni organi prejeli enake informacije o zaščiti pred sevanjem kot pred letom 1993, ko je še obstajal nadzor na mejah.

Sistem predhodnih dovoljenj za pošiljke radioaktivnih odpadkov je bil v EU vzpostavljen leta 1992 in znatno spremenjen leta 2006. Namen Direktive Sveta 2006/117/Euratom

[1]UL L 13, 17.1.2014, str. 1.

[2]UL L 296, 7.11.2013, str. 12.

z dne 20. novembra 2006 o nadzorovanju in kontroli pošilk radioaktivnih odpadkov in izrabljenega jedrskega goriva je zagotoviti ustrezno varstvo prebivalstva pred tovrstnimi pošilkami. Direktiva določa in navaja številna stroga merila, opredelitve in postopke, ki jih je treba uporabiti za pošiljke radioaktivnih odpadkov in izrabljenega goriva v Skupnosti in zunaj nje.

3. Ravnanje z odpadki

Pravni okvir EU za ravnanje z odpadki v Evropi je bil vzpostavljen leta 2011 s sprejetjem Direktive 2011/70/Euratom o ravnanju z radioaktivnimi odpadki in izrabljenim gorivom. Ta direktiva določa pozorno spremljanje nacionalnih programov za gradnjo in upravljanje končnih odlagališč ter pravno zavezujoče varnostne standarde. Države članice so morale prvo poročilo o izvajanju nacionalnih programov predložiti leta 2015.

B. Varovanje jedrskih snovi

Da bi vzpostavili sistem varnostnih ukrepov, s katerim bi zagotovili uporabo jedrskih snovi le za namene, ki so jih navedli uporabniki, ter spoštovanje mednarodnih obveznosti, npr. Uredbe Komisije (Euratom) št. 302/2005, so bili sčasoma sprejeti in spremenjeni številni predpisi. Ti varnostni ukrepi zajemajo ves cikel jedrskega goriva, od pridobivanja jedrskih snovi v državah članicah ali njihovega uvoza iz tretjih držav do izvoza iz EU. Komisija je odgovorna za nadzor jedrskih snovi za civilno uporabo znotraj EU.

C. Jedrske raziskave, dejavnosti usposabljanja in informacije

Jedrske raziskave v Evropi se financirajo prek večletnih okvirnih programov. Program Euratom za dejavnosti na področju jedrskih raziskav in usposabljanja dopolnjuje okvirni program EU za raziskave in inovacije Obzorje 2020, vendar je od njega ločen. Znesek, namenjen programu Euratom za obdobje 2014–2018, znaša 1608 milijonov EUR in je razdeljen med tri posebne programe, ki zajemajo: posredne dejavnosti na področju raziskav fuzijske energije (728 milijonov EUR), jedrsko cepitev in zaščito pred sevanjem (315 milijonov EUR) ter neposredne dejavnosti Skupnega raziskovalnega središča (559 milijonov EUR). Na področju jedrske energije, pridobljene s cepitvijo, je bila leta 2007 vzpostavljena tehnološka platforma za trajnostno jedrsko energijo, s katero naj bi bolje uskladili raziskave in razvoj ter predstavitev in uvajanje. Na področju fuzijske energije je EU ustanovna članica in glavna finančna partnerica mednarodnega projekta ITER za raziskave in inženirstvo na področju jedrske fuzije, v okviru katerega se trenutno v Cadarachu v Franciji gradi največji poskusni jedrski fuzijski reaktor na svetu. Ustanovljeno je bilo skupno podjetje za ITER in razvoj fuzijske energije, ki naj bi spodbujalo znanstvene raziskave in tehnološki razvoj na področju fuzije (Odločba Sveta 2007/198/Euratom). Njegovi člani so Euratom, ki ga zastopa Komisija, države članice EU in nekatere tretje države, ki so z Euratomom sklenile sporazume o sodelovanju.

V Direktivi Sveta 2014/87/Euratom so določeni pogoji o preglednosti in podatkih, ki so na voljo delavcem in širši javnosti v zvezi z jedrsko varnostjo jedrskih objektov.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Vloga Parlamenta v postopkih odločanja na podlagi Pogodbe Euratom je omejena, saj je njegova pristojnost le posvetovalne narave. Njegovo mnenje tako ni zavezujoče. Kljub temu je v številnih resolucijah o tem področju dosledno poudarjal, da je treba jasno ločiti odgovornost institucij EU in držav članic ter okrepiti skupni okvir EU v zvezi z različnimi vidiki jedrskih objektov, opozarjal pa je tudi, kako pomembno je izboljšati varnost in poostri zahteve za varstvo okolja. V resoluciji iz julija 2011 o prednostnih nalogah v zvezi z energetske infrastrukturo za leto 2020 in pozneje^[3] je Parlament odločno podprl odločitev Komisije o uvedbi stresnih testov za evropske jedrske elektrarne. Marca 2013 je na plenarnem zasedanju sprejel dopolnilno resolucijo, v kateri je opozoril na omejitve stresnih testov, ki jih je Komisija izvedla leta 2012, in pozval, naj se v prihodnje stresne teste vključijo dodatna merila, zlasti v zvezi s slabšanjem materiala, človeškimi napakami in napakami na reaktorskih posodah. Pozval je, naj se v celoti izvajajo vse varnostne izboljšave^[4].

Parlament je v stališču iz prve obravnave iz junija 2011 o predlagani direktivi Sveta o ravnanju z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki^[5] podprl predlog Komisije za popolno prepoved izvažanja radioaktivnih odpadkov, medtem ko je bil Svet naklonjen temu, da bi izvažanje dovolili pod izjemno strogimi pogoji. Parlament je tudi pozval, naj se podrobneje navede, da se direktiva nanaša na varstvo okolja, in naj se vključijo ustrezne določbe, s katerimi bi zagotovili obveščanje javnosti o ravnanju z odpadki in njeno sodelovanje pri tem.

Parlament je v svojem stališču iz prve obravnave iz marca 2013 o predlogu direktive Sveta o spremljanju radioaktivnih snovi v vodi, namenjeni za prehrano ljudi^[6], zahteval spremembo pravne podlage (člena 31 in 32 Pogodbe Euratom naj bi nadomestil člen 192 PDEU) in posledično uporabo rednega zakonodajnega postopka. Predlagal je dodatne določbe o boljšem obveščanju potrošnikov, naključnih pregledih kakovosti vode ter različnem obravnavanju naravnega sevanja in onesnaženja, ki ga povzroča človek. Razjasnil je tudi obveznosti držav članic in Komisije.

V svojem stališču iz prve obravnave iz oktobra 2013 o predlogu za direktivo Sveta o posodobitvi temeljnih varnostnih standardov za varstvo pred nevarnostmi zaradi ionizirajočega sevanja^[7] je Parlament ponovno pozval k spremembi pravne podlage, tj. da bi Pogodbo Euratom nadomestila PDEU. Področje uporabe direktive je razširil na vse primere načrtovane, obstoječe in naključne izpostavljenosti ter izpostavljenosti zaradi izrednih dogodkov, poostri omejitve doz za dovoljeno izpostavljenost ter povečal kazni za škodo in odškodnine. Izboljšal je tudi sistem obveščanja javnosti.

Parlament je v svojem stališču iz prve obravnave o Direktivi Euratom o vzpostavitvi okvira Skupnosti za jedrsko varnost jedrskih objektov (Direktiva 2014/87/Euratom o spremembi Direktive 2009/71/Euratom) pozval države članice, naj zagotovijo bolj pregledno komuniciranje v zvezi z varnostjo jedrskih objektov in povezanimi tveganji.

[3]UL C 33 E, 5.2.2013, str. 46.

[4]UL C 36, 29.1.2016, str. 76.

[5]UL C 390 E, 18.12.2012, str. 147.

[6]UL C 36, 29.1.2016, str. 195.

[7]UL C 208, 10.6.2016, str. 697.

Dodal je tudi, da bi se morali medsebojni strokovni pregledi opravljati vsakih osem let namesto vsakih deset let in da bi se moralo Parlament obveščati o rezultatih, povezanih ukrepih in načrtih. Svet te določbe ni vključil v končno besedilo Direktive 2014/87/Euratom.

Frédéric Gouardères
05/2019

